

A FOGALMAZÁS MŰVÉSZETE

1392. november 25.

Itt kezdődik a fogalmazásnak és a dalok, balladák, virolai-k és rondók költésének művésze-
te; és szó lesz arról, hogy régen az itt alább
kifejtett .vii. szabad művészetet senki sem sajá-
títhatta el, aki ne lett volna nemes.

A .vii. szabad művészet és tudomány által irányítottatik e
földi világ. Azért nevezik szabad művészeteknek, mert ré-
gen csak a szabadok, tehát a nemes emberek fiai, nemes ág-
ból származók sajátíthatták el bármelyiküket is. E művé-
szetek tudniillik a következők: Grammatika, Logika, Reto-
rika, Geometria, Aritmetika, Muzsika és Asztronómia. A
világ harmadik korszakától kezdve találkozhatunk e művé-
szetekkel, de megvoltak már Ábrahám idejében is, és Zoro-
aszterében, aki Baktriában és Perzsiában uralkodott.

A .vii. szabad művészet között első és fő tudo-
mány a Grammatika. Ezzel érjük el, és ez alapján ismer-

jűk meg az összes többi művészetet is, mégpedig az A,B,C betűin keresztül, melyet a gyermekek először tanulnak meg. Ha a betűket már megtanultuk és tudjuk, eljuthatunk az egész tudományhoz, a legkisebb betűtől a legmagasabbig.

Ezután következik a Logika: a homályos külsőbe burkolt, ravasz és bonyolult dolgok kibogozásának tudománya, mely arra való, hogy meg tudjuk különböztetni és jobban meg tudjuk ismerni a dolgok igazságát a hamis és az igaz között, és általa finomabbak leszünk beszédünkben és ügyesebbek a többi embernél.

A Retorika az egyenes beszéd tudománya. Négy alapvető dologra lehet visszavezetni e művészetet; mindegyiknek saját neve van: mert minden jó szónoknak okosan, röviden, valósan és bátran kell beszélnie és kifejeznie, amit mondani akar.

A Geometriáról

A Geometria a mérés tudománya:

Hogyan kell arányosan kifaragni a köveket és szálfákat, hogyan kell pontosan kerek és szögletes tornyokat csinálni;

hogyan kell megtervezni és felépíteni a várakat, azok termeit, a lakóházakat, a harangtornyokat és más ke-
rek, háromszögletű vagy négyszögletű építményeket, méghoz-

zá egyenetlenségek nélkül, a legtökéletesebb formára fejlesztve azokat;

hogyan kell szerkesztteni hordókat és más különböző úrtartalmu tartályokat, figyelembe véve mind szélességüket, mind hosszúságukat, vagy akár vesszőkötésekkel körbeerősített dézsát és más olyan edényt, melyeknek kifolyócsöve van;

hogyan kell tengeri hajókat és gályákat építeni.

Mindez a kovácsok, ácsok és kőművesek dolga, akiknek mindent jól kell érteniük ahhoz, hogy jó mesteremberek legyenek: már mielőtt munkához látnának, elméjükben kész képet kell alkotniuk egy vár, egy ház, egy nagy tartály és a legapróbb részletek egész formájáról, építési módjáról, ki kell szabniuk minden egyes kőnek és egyebeknek alakját, méretét.

Az Aritmetikáról

Az Aritmetika a számvetésnek, valamint az algoritmus számaival és egyéb közönséges számokkal való számolásnak a tudománya:

tudománya a földek, erdők és más hasonlókhelyeken való mérésének, azért, hogy megismerjük a dolgok magasságát fel az ég felé, az állóvizek és folyók szélességét és a föld gödreinek és üregeinek mélységét;

tudománya az órák, az időközök, a percek és a pil-

lanatok számolásának, hogy így megtudjuk a napok és éjszákák, a hetek, hónapok és évek kezdetét. Ennek ismeretében eljutunk a nagy ezredévig, s e számból kiindulva ki tudjuk számítani az idő forgását, és meg tudjuk ismerni a Nap, Hold és az állatöv járását;

tudománya a sulyok használatának és a különböző pénzek kezelésének, legyen az akár arany, ezüst, drachma, féldrachma, igaz- avagy hamispénz.

Számolással - ha összeadjuk és szorozzuk a számokat - eljuthatunk a legkisebb összegtől a legnagyobbig és legmagasabbig. Például az ácsozatok nagysága, azaz a tetők oldalainak, mégpedig egyetlen oldalnak méretei alapján meg tudhatjuk, hány ezer szög, lécs és cserép kell egyetlen tetőhöz. Ehhez hasonlóan más dolgokat is kiszámíthatunk. Ezt a mesterséget pedig különösen a pénzverőknek és pénzváltóknak kell ismerniök, de jól jön ez a tudomány a csillagászoknak is, ha érteni akarnak a saját tudományukhoz.

Az Asztronómiáról

Az Asztronómia a csillagok, valamint a hét bolygó és fő planéta ismeretének tudománya. Ezek pedig: Mars, Mercurius, Venus, Saturnus, Jupiter, Nap és Hold.

Tudománya ezek hatásának és állásának, különböző jelekben való minőségük és együttállásuk illetve szembenállásuk szerint, melyből, születésük alapján következtethe-

tünk az emberek természetes hajlamaira;

a földek és gyümölcsösök termékenységére vagy meddőségére;

a hideg és meleg időjárásra;

az emberek és állatok egészségére és betegségére.

Tudománya annak, ahogy ismerjük a Nap és a Hold naptárát, az éveket, a szökőévek megtalálásának módját, összeköttetésüket a hold változásaival, azért, hogy tudjuk, mikor kell érvágást alkalmazni, orvosságot szedni;

és más hasonló dolgokat is tudjunk, melyek a csillagoktól függnék.

A Zenéről

A Zene a .vii. művészet közül az utolsó, akárcsak az orvostudomány; mert amig az értelmes lények elméjétől és buzgalmától a fönt leirt többi művészet fárasztó és unalmas munkát kíván, addig a zene a maga tudományának édességével és a hangok melódiájával kedves és tetszetős dalokat kinál[...].

És tudnivaló, hogy kétféle zene van: a mesterséges és a természetes zene.

Amiről eddig beszéltünk, az a mesterséges. Mégpedig azért mondjuk művészetében mesterségesnek, mert us, ré, my, fa, sol, illetve la nevű .vi. hangjának, a hangjegyek, kulcsok, és vonalak alakjának segítségével a világ legdúrvább

emberét is meg lehet tanítani rá. Meg tudjuk tanítani énekelni, harmonizálva vagy két szólamra is, kvintelni, tercelni, tenort vagy diszkantot énekelni, vagy legalábbis - feltéve, hogy nincs megfelelő hangja énekelni vagy harmonizálni - tudhatja és megismerheti a konszonanciákat és disszonanciákat és ennek a tudománynak egész művészetét, mellyel - az imént említett hangjegyek segítségével - tudhat összhangot szerkeszteni, és mindenféle hangokat hozhat ki az acélból, vasból, fából és fémből, ha azok megfelelően egybe vannak szerkesztve ónnal, ólommal, tafotával és rézzel. Ugy, ahogy az megjelenik a különböző toronyórákba tett harangok hangjaiban. Ezek a harangok a kalapácsok ütésére a mondott .vi. hangjegy szerint összhangzó hangokat adnak, szekvenciákat és a Szent Egyház más énekeit játszva el[...].

A másik a természetes zene; és azért ez a neve, mert senki sem tanulhatja azt meg pusztán buzgalmából, ha csak természeténél fogva nem hajlik rá. Ez a zene pedig a szájból jön, mert ez a mértékbe szedett beszéd; néha lai, máskor ballada, megint más esetben egyszerű vagy pedig dupla rondó; vagy balladás dal, melyet azért neveznek így, mivel a balladák refrénje mindig a strófák végén ismétlődik, a három dupla-soros balladás dalok refrénje pedig ezzel szemben a strófák elején. Ez utóbbit manapság némelyek virelai-nek nevezik [...].

Erről a természetes zenéről - mivel az ember ezt természeténél fogva teszi, és semmilyen, bármily bölcs mes-

ter sem taníthatja meg rá, ha csak magától, természetes indulatából el nem sajátítja - én főként azoknak a számára, akiknek a természete hajlik vagy hajlani fog erre a természetes zenére, kívánom tárgyalni a következőket, oktatva és tanítva egy kevés szabályt avégett, hogy fel tudják ismerni a lai-k szerkezetét és strófáit, a balladák módját, a dalokat és a rondókat többféle és különböző módokban;

hogy mely betűk magánhangzók, melyek a likvidák és a mássalhangzók; ha mértékbe szedjük, két egymást követő magánhangzó miként eszi meg egy szótag felét;

hogy mely rímek az összezsengők, melyek leoninusok és melyek homonimák; hogy hányféleképpen lehet balladát írni, hány verssorból, és azok hogy kapcsolódnak össze.

A mondottakba való bevezetésképp elsőül a magánhangzók megállapításával kezdem, ahogy itt majd következik.

Tudnivaló, hogy öt fő magánhangzónk van: a, e, i, o és u. És azért mondjuk ezeket magánhangzóknak, mert nélkülük, vagy anélkül, hogy közülük legalább az egyik ne legyen jelen, nem tudnánk sem hangot, sem betűszótagot, sem kiejthető, kimondható szót képezni, amelynek valódi jelentése lenne.

Item a likvidák a következők: b, c, d, f, g, k, l, m, n, p, q, r, s, t, x, v, z. És a h valójában nem betű, hanem csupán hangos kilégzés a nevek módja szerint, mint például azokban a szavakban, mint hannequin^{1/} vagy

1/ A szó jelentése és etimológiája nem világos.



hannote^{2/}, melyeknek az említett h nélkül, ha annequin-t és annote-ot mondanánk, nem volna teljes a hangzásuk, és a mondott likvidák közül egyesek mássalhangzók, mások félmagánhangzók, ismét mások némák, s ez utóbbiak alig vagy egyáltalán nem hallatszanak.

És a hat félmagánhangzó a következő: s, l, m, n, r, és x. És azért nevezik őket így, mert magánhangzóval kezdődnek és önmagukkal fejeződnek be.

Item a kilenc néma betű, amelyek szótagvégeken nem hallatszanak, esetleg alig, .ix.-en vannak. Ezek tudnivalóan a b, c, d, f, g, k, p, q, t, amelyek a többi betűhöz képest alig hallatszanak.

A z és az x kettős mássalhangzó, olyan esetben, mint például dixit^{3/}, Gaza^{4/}.

És vannak olyan likvidák, mint l, m, n, r, melyek rövid szótagot képeznek, például a következő szavakban: Ysabel, Marion, Jehan, Robert és eux^{5/}.

És e szabály alapján röviden megismerhettük, az A, B, C betűiből melyik magánhangzó, félmagánhangzó, likvida, hangzó és néma, amelyekkel minden latin és francia beszédet leírhatunk és kimondhatunk.

/Fordította: Szalai G. Erzsébet/

2/ "hanneton" - 'cserebogár'

3/ Korabeli kiejtése: dikszit.

4/ Korabeli kiejtése: gadza.

5/ "heureux" - 'boldog'.